

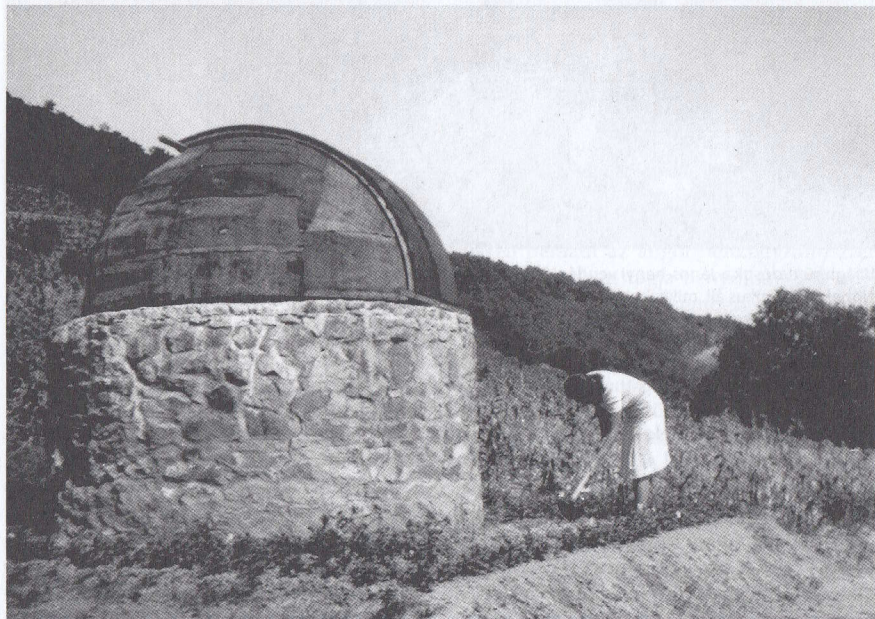
Egy rég letűnt obszervatórium újjáéledése

A Magyar Napfizikai Alapítvány a gyulai 45 méter magas városi víztorony tetején lévő, a világ egyik legkorszerűbb naptávcsővel felszerelt obszervatórium megnyitása után elkezdte létrehozni a Balatonrendesi Schenk Jakab Napfizikai Obszervatóriumot. Balatonrendesre úgy esett a választás, hogy – Gyulához hasonlóan – a Balaton északi partja olyan adottságokkal rendelkezik, ahol kiváló napmegfigyeléseket lehet végezni. De mért neveznek el egy napfizikai obszervatóriumot egy híres ornitológus, Schenk Jakab után?

Vönöczky Schenk Jakab eredetileg matematikusnak készült, Herman Ottó ösztönzésére kezdett ornitológiával foglalkozni. Fő kutatási területe a költöző madarak vonulásának tanulmányozása volt. 1908-ban ő vezette be Magyarországon először

és az egész világon harmadikként, a költöző madarak gyűrűzéssel történő egyedi jelölését. Schenk Jakab nagyon szerette a természetet, azonban kíváncsisága és tudásszomja a tudomány más ágaira is kiterjedt. Nappal a nádat és a vizet járta, míg esténként a csillagos eget fürkészte. A csillagászat iránti érdeklődése végül odavezetett, hogy saját obszervatóriumot épített Balatonrendesen.

Mielőtt Balatonrendesen telepedett volna le, Ábrahámhegyen élt és munkálkodott. Úgy került Balatonrendesre, hogy megismerkedett Zábrák Lillával. A Zábrák család Sopronból Ábrahámhegyre járt nyaralni. Szinte ők voltak az első nyaralók ezen a vidéken. Schenk Jakab, miután feleségül vette Zábrák Lillát 1912-ben, a balatonrendesi hegyen vásárolt egy nagyobbacska szőlőbirtokot, amelyen egy tipikus öreg balatoni

Zábrák Lilla, Schenk Jakab felesége kerti munkát végez az obszervatórium mellett

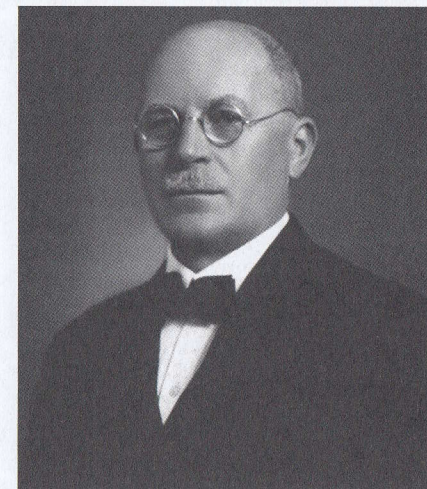
Schenk Jakab (Óverbász, 1876. június 2. – Kőszeg, 1945. február 22.) nem csupán a madarak megfigyelésével, védelmével, kutatásával foglalkozott, hanem tudományos alapokra helyezve azt, megalapozta a jelenleg is folyó madárvonulás-kutatás módszerét Magyarországon. Különleges hangsúlyt fektetett a Kis-Balaton pusztulófélben lévő kócsagállományának megmentésére.

Madarak iránti érdeklődése már gyerekkorában kitűnt, szülőhelyéhez közeli nádasokba igen szeretett kijárni és figyelni a számára kedves állatokat. Kolozsvári egyetemi évei alatt kezdett el tudományosan is foglalkozni a madártannal. 1896 óta levelezett a Magyar Ornithológia Központtal, 1898. július 1-től már a Központ asszisztenseként dolgozott. A századfordulóra érdeklődése teljesen a madárvilág felé fordult, a számtantanári oklevelét nem szerezte meg az egyetemen. A Központban asszisztenseként egyre több feladatot látott el: 1918-ban titkárrá, majd 1927-ben igazgatóvá, 1936-ban főigazgatóvá nevezték ki. 1905-től Herman Ottó mellett az Aquila folyóirat társszerkesztője és a cikkek németre fordítója, majd 1907-től annak szerkesztője volt.

Vitathatatlan érdeme, hogy 1908-ban a világon harmadik országgént, hazánkban is megkezdődhetett a dán tudós, Hans Christian Mortensen által 1899-ben megalkotott, tudományos alapokon nyugvó madárgyűrűzési módszer alkalmazása. Legkedvesebb munkaterülete a Kis-Balaton volt, az itteni kócsagállomány megmentésére külföldi támogatókat is szerzett 1922-ben.

A madarak vonulásáról 1928-ban készítette el híres térképét „Magyarországi madarak vándorútjai” címmel, amely szinte minden iskola falán megtalálható volt oktatási segédletként. Csillagászati érdeklődését mutatja 1938-ban megjelent tanulmánya, amelyben a holdfogyatkozás madárvonulásra tett hatásaival foglalkozott.

mme.hu, Vönöczky Lilla cikke alapján

Vönöczky Schenk Jakab (1876–1945)

nádtetős présház állt. Miután felújították, ha csak tehette, sietett Balatonrendesre. Munkája azonban a fővároshoz kötötte, hiszen 1898-tól a Madártani Intézet asszisztensévé, 1927-ben helyettes igazgatójává, majd 1933-tól főigazgatójává nevezték ki.

Csillagászat iránti szeretete azonban mindvégig megmaradt. A kis magánobszervatóriumban helyett kapott távcsövet saját kezűleg készítette. A 150 mm-es tükrös csiszolását és parabolizálását is maga végezte. A tükrös teleszkóp és az obszervatórium megalkotása évekbe telt, de miután elkészült, derült nyári estéken feleségével és két fiával (Vönöczky Endre és Vönöczky Géza) kémelelték a csillagos eget hosszú órákon át.

Sajnos az obszervatórium a II. világháború alatt elpusztult, emlékének csak néhány régi kép őrzi, melyeket unokája, Vönöczky András osztott meg velünk.

A volt obszervatórium emlékeit megőrizve a helyi önkormányzat támogatja a Magyar Napfizikai Alapítvány törekvését, hogy egy új napfizikai obszervatóriumot létesítsen a balatonrendesi hegyen, egy nagyobbacska szőlőbirtok közepén. Ennek az új obszervatóriumnak a neve Balatonrendesi Schenk Jakab Napfizikai Obszervatórium.

Korsós Marianna